

Česká literatura po roce 1945 – charakteristika období (úvod)

Vývoj literatury ovlivňují politické události, především v SSSR. Celou etapu můžeme rozdělit do několika období:

1. období 1945-48

1945 – 1948 – relativně svobodné období

1948 – komunistický převrat – zdeformoval literaturu i společnost

POLITICKÉ ČISTKY A LIKVIDACE INTELIGENCE

- nepohodlní lidé jsou odsouváni do koncentračních táborů
- vytvářejí se tzv. Akční výbory – čistky na VŠ
- Syndikát českých spisovatelů vylučuje ze svých řad legionáře, surrealisty, katolické básníky –1949 změna na Svaz českých spisovatelů

2. období 1948- polovina 50. let

PROCESY A POPRAVY V 50.LETECH

- spisovatelé obviňováni ze špionáže, z hospodářského diverzantství, ze spolupráce s tzv. Zelenou internacionálou, např.

Josef Kostohryz doživotí

Václav Renč 25 let

- někteří spis. ubiti při výsleších nebo zemřeli na následky věznění *Jan Zahradníček*
- v roce 1950 popraven *Záviš Kalandra*

ZÁKAZY V OBLASTI TISKU

- zákazy časopisů, 1952 zakázány Lidové noviny
- zákazy vydávat moderní západoevropskou a americkou lit.

ODSTRAŇOVÁNÍ KNIH Z KNIHOVEN

K. Čapek, J. Orten, legionářská lit., surrealisté, F.Kafka, J. Foglar, K. May

PSYCHICKÝ TEROR A EMIGRACE

začaly čistky ve vlastních řadách (tj. v řadách členů KSČ)

- sebevraždy K. Biebl, K. Teige, J. Honzl, J. Frejka
- emigrace P. Tigrid, E. Hostovský, J. Čep, J. Voskovec

ZNAKY LITERATURY:

- nastolen tzv. socialistický realismus
- bezduché a dogmatické přejímání sovětské kulturní politiky
- bezduchost, ideologičnost, patetičnost, dogmaticčnost
- budovatelské romány, oslavné agitky např. *V. Nezval: Zpěv míru*
- potlačena estetická funkce literatury
- potlačen respekt k tvůrčí individualitě

IDEOLOGOVÉ DOBY

Ladislav Štoll, Václav Kopecký, Zdeněk Nejedlý

3. období 1956 – 1968

- odsouzení Stalinových praktik, kritika kultu osobnosti
- II. sjezd spisovatelů (vystoupení Hrubína a Seiferta - vyslovili právo na osobní prožitek, požadavek osobní svobody umělce, patrná snaha vyrovnat se s dogmaty
- rozvíjí se překladatelská činnost
- vycházejí např. *Škvoreckého Zbabělci*
- rozvoj časopisectví – Literární noviny, Květen, Světová literatura, Host do domu

60. léta

- snahy o obrodu české společnosti
- svobodné vydávání literatury
- rehabilitace – jen iluzorní, stále nesvoboda, všemocná STB stále působí:
politické rehabilitace – 60. léta částečné amnestie, 1966/67 rehabilitace (*B. Fučík, J.*

Zahradníček)

literární rehabilitace - stále nevycházel celý Čapek, Halas, Durych, Deml, Zahradníček

- 1963 vědecká konference o díle F. Kafky v Libicích (později – po roce 1968 byla konference považována za počátek revizionistických snah v zemi)

konec 60. let – nespokojenost s vedením strany ortodoxními marxisty

1967 – IV. sjezd spisovatelů – vystoupení M. Kundery, V. Havla

roztržka mezi spisovateli a vedením strany

1968 – Pražské jaro – obrodný proces

v čele strany A. Dubček

L. Svoboda prezidentem republiky

L. Vaculík autor Dva tisíce slov (kritika dosavadního komunistického režimu, slavné svolání všem občanům, obava z ohrožení demokratického vývoje v zemi)

4. období po roce 1968 - 1989

- 21.srpna 1968 vpád vojsk Varšavské smlouvy do ČR pohřbil naděje jara, pokus o humanizaci a demokratizaci komunistického řádu se ukázal neproveditelným
- začal normalizační proces, který byl namířen proti výsledkům reformního úsilí 60. let
- literární podoba Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ
- Charta 77 – prohlášení, jež mělo celonárodní dosah, prvními mluvčími byli V. Havel, Jan Patočka, Jiří Hájek, vznesen požadavek, aby soudobý režim dodržoval své vlastní zákony, jimiž se zavázal respektovat Listinu základních lidských práv a svobod
- signatáři Charty pronásledování, stíhání a věznění
- **důsledky normalizace:**
 1. likvidace všech nekomunistických periodik
 2. zákaz publikování mnohých autorů (M.Kundera, V. Havel, P. Tigrid, L. Vaculík, A.Lustig, L.Škvorecký...)
 3. říjen 1970 vydán seznam zakázaných autorů a knih – index
 4. odchody spisovatelů do emigrace (Švorecký, Kundera, Kohout, Lustig, Salivarová)
 5. po sovětské invazi odešlo na 150 000 Čechů a Slováků
 6. vznik samizdatové literatury
 7. vytváření exilových nakladatelství

-do čela Svazu č. spis. se v roce 1972 dostal (po smrti J. Kainara) Jan Kozák, ostře vystupoval proti všem, kteří se odmítli podříditi normalizačnímu diktátu

-opět nastolen tzv. socialistický realismus

-proklamovaly se leninské principy

-výsledky 60.let odsouzeny jako kontrarevoluční a revizionistické

-hlídány ediční programy nakladatelství

REAKCE LITERATURY NA NORMALIZAČNÍ OBDOBÍ

spisovatelé odcházeli ze Svazu českých spisovatelů (nucený odchod)

VYTVOŘILY SE TŘI PROUDY V ČESKÉ LITERATUŘE:

1. **literatura oficiální** – mohla vycházet v nakladatelstvích, mimo zprofanovaných spisovatelů vycházela díla L. Fukse, O. Pavla, B. Hrabala, V. Párala...
2. **literatura samizdatová** – texty odmítnuté v oficiálních nakladatelstvích, strojopisně psané, množené a ilegálně šířené, nejznámější edice L. Vaculíka Petlice
3. **literatura exilová** – knihy exulantů i domácích spisovatelů, kteří neměli jinou publikační možnost....

mimo stál tzv. **underground** – literatura a hudba

Vedle knih vycházely v samizdatu či v exilu i časopisy.

5. období 1989- dosud

- vychází řada memoárových a faktografických titulů, které jsou pro poznání našich dějin nepostradatelné:

P. Kohout: Kde je zakopán pes, 1990

A. Kratochvíl: Žaluji, 1992

J. Zábrana: Celý život, 1992

J. Seifert: Všecky krásy světa, 1993